



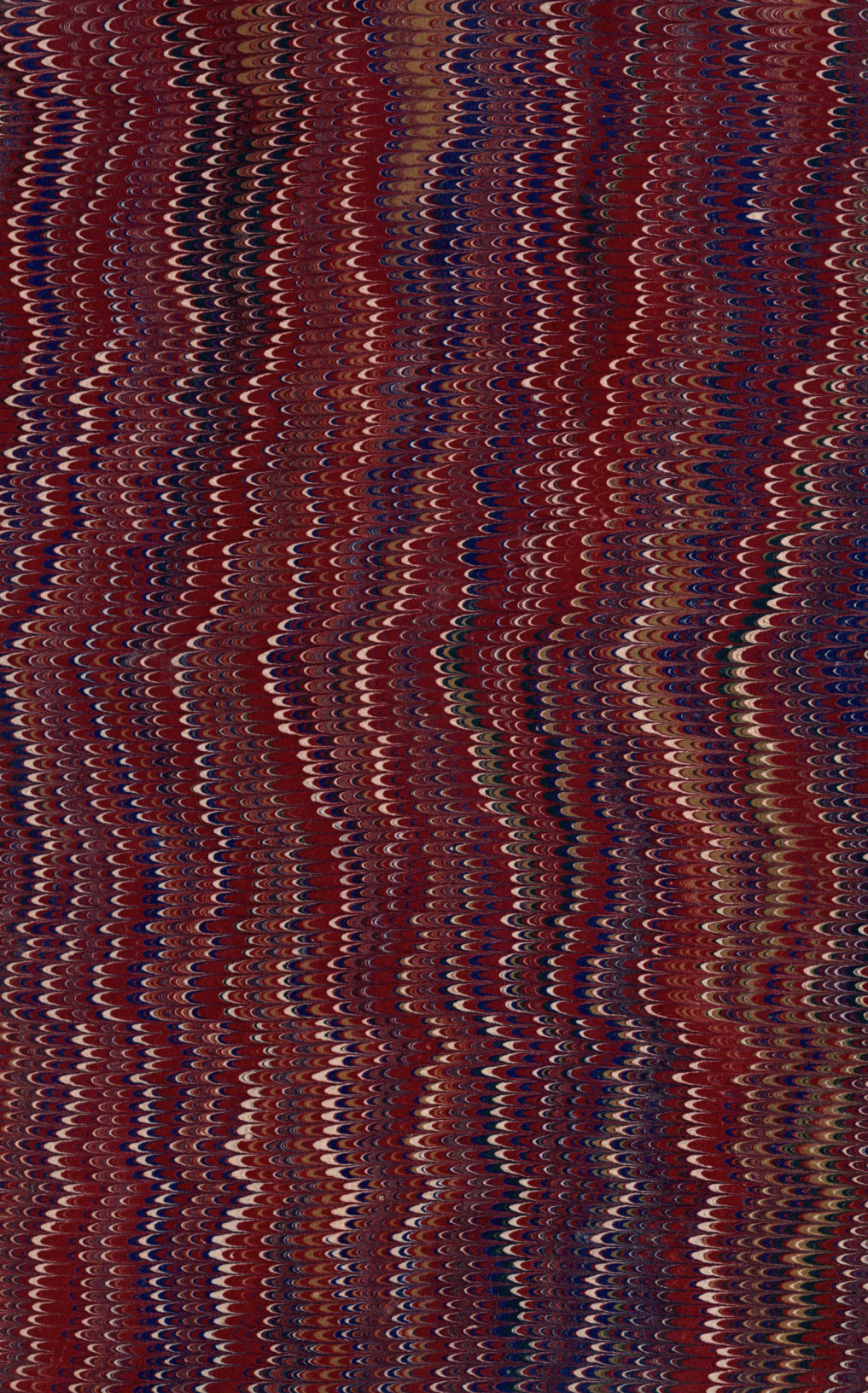
DIETZ
SÁNDOR.

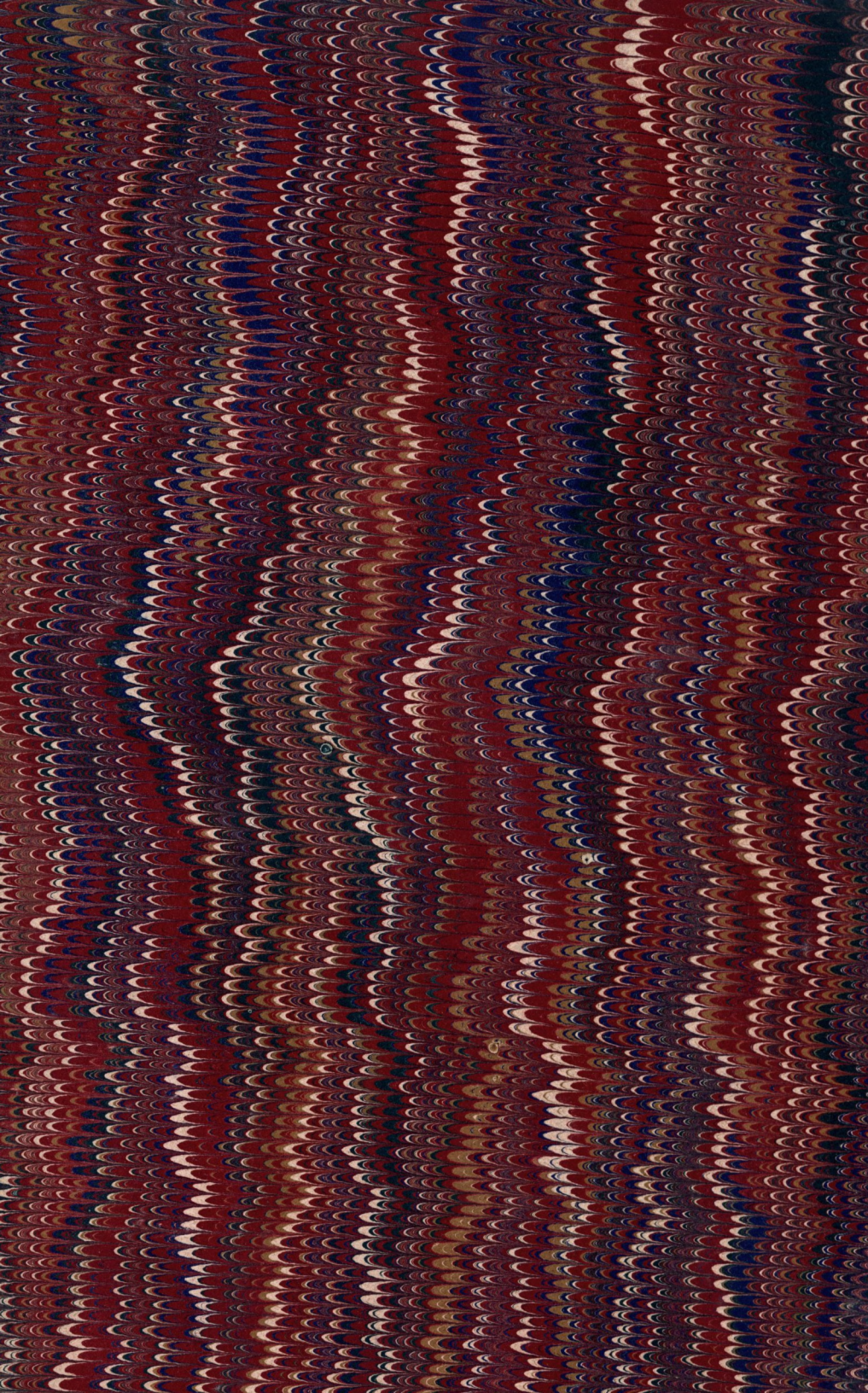
A magyar
állam
erdőségei.



DK

307







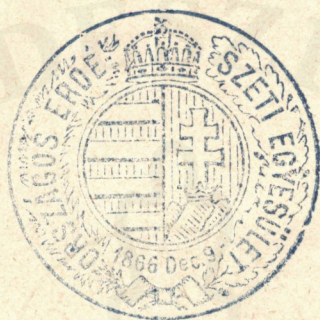
Az 0152. Erdéseti Egyesület
Könyvtáránaál a
szekszó.

Nietz Sándor.

D. k. 40.



OEE Könyvtár
Áll. EII. 2018



A MAGYAR ÁLLAM ERDŐSÉGEI.

Az erdők fontosságának méltatásával számos jeles író foglalkozott már; mindamelllett a nagy közönség, sőt a nagy közönségnek még műveltebb része is csak az alig múlt évtized óta fordul figyelemmel a föld e szép és hasznos díszei felé. A mint terjedt azonban az erdők fontosságának elismerése, oly mértékben ébredt fel a vágy is, hogy az erdőt megismerjék. És örömmel tapasztalhatjuk, hogy hazánkban is mindinkább tért foglalt az elismerés, mely az erdőt akár a tudomány, akár a közgazdaság, akár pedig a közérdek szempontjából megilleti. Mindezeideig azonban nem volt alkalma közönségünknek hazánk erdőségeiről tiszta képet alkotni, mert hiányoztak az erdők megismertetését tárgyaló munkák is. S ha voltak is egyes nagyobb birtokosok, kik érdeik szakszerű ismertetését közrebocsátották, — azok hazánk

erdőségeinek még mindig elenyésző csekély részét ismertették; sőt Bedő Albert-nek a magyar állami erdőkről 1878-ban megjelent munkája* is csak egy részét ölelte fel az ország erdőségeinek.

Nem is könnyű feladat hazánk kiterjedt erdőségeinek leírása; »egyes magán ember munkássága valóban nem képes azt a megbízhatóság azon mértékével felruházni, mely elegendő lehetne arra, hogy országos szempontból elfogadtassék.«** Nem tekintve ugyanis az ily munka elkészítésére szükséges hosszú

* Bedő Albert, A magyar királyi államerdők gazdasági és kereskedelmi leírása. Budapest, 1878.

** Bedő Albert, Magyarország erdőségei. Érték. a term. tud. köréből. XV. köt. 17. sz. 1885. Székfoglaló értekezés. Kiadja a m. tud. Akadémia.

időt, az csak úgy jöhet létre »ha a magánmunkásság igyekezetéhez a hivatalos hatáskör támogatása is csatlakozhatik.« És hozzátehetnők még, hogy igen is, ilyen munka csak úgy jöhet létre, ha e két körülményhez még a hazája kincseinek ismeretéről lelkesülő buzgóság erénye is hozzájárul. Ezen erény és ezen körülmények egyik kiváló szakemberünkben való szerencsés találkozása-nak köszönhetjük, hogy hazánk erdőségeinek immár teljes leírását bírjuk.*

Ugy véljük, hogy nem mivelünk értéktelen dolgot, midőn e munka alapján hazánk erdeit olvasóinkkal megismertetjük.

Erdőségeink *kiterjedéséről* világos képet alkothatunk, ha az erdőkkel borított területet az állam területének nagyságával mérjük össze. A Magyar állam területe ugyanis 324,702 négyszögkilométer (32.470,194 hektár) vagyis 56.420,841 katasztrális hold, (1 katasztrális hold tesz 0.5755 hektárt); az állam összes erdőterülete pedig 15.957,587 katasztrális hold, vagyis 9.183,591 hektár, mely területből Magyarországon van 13.294,492 hold, Horvát-Szlavonországban 2.663,095 hold. Már e számokból is kiderül, hogy mily tekintélyes értéket képviselnek erdeink; de még inkább ki-világlik ez, ha az egyes mívelési ágak elfoglalta területtel hasonlíttjuk össze. A legutóbb végzett katasztrális munkálatok szerint szántóföldünk 22.408,377 kat. hold, vagyis 39.72 %, kertünk 696,298 k. h. = 1.23 %, rétünk 6.010,645 k. h. = 10.65 %, szőlőnk 739,799 k. h. = 1.31 %, legelőnk 7.495,726 k. h. = 13.29 %, nádasunk 161,326 k. h. = 0.29 %, földadó alá nem eső, vagyis ter-

méketlen területünk 2.951,083 k. h. = 5.23 %. Ezekkel szemben az erdő területe megfelel 28.25 %-nak; vagyis a Magyar állam (Horvát-Szlavonországot is beleértve) területén a szántóföld után a kiterjedés mértéke szerint mindjárt az erdő következik. Nem sokat változik e viszony ha csak Magyarország területét vesszük szemügyre. Ugyanis itt a szántóföld 41.08 %, az erdőnek 27.11 %-ával áll szemben. A kettő közti viszony is eléggé bizonyítja, hogy szántóföldjeink után legnagyobb értéket bírnak erdőségeinkben.

E kiterjedt erdőségek felett való állami felügyeletet a földmívelési miniszterium alá rendelt 20 erdőfelügyelő végezi, kik ugyanannyi erdőfelügyelőégi kerület élén állanak.

A Magyar állam területén levő összes erdők tenyészeti, valamint földrajzi és fakeskedelmi szempontból 5 főcsoportra oszthatók: az északi, a keleti, az alföldi, a nyugoti és a déli vidéken levő erdők csoportjára. Mindezen csoportok a hegységek alakulási jellemének s az alkotó kőzeteknek megfelelő különböző fajú fákból álló erdőterületeket képeznek.

A kárpáti vagy *északi erdők* fő fája a Magyar állam legerjedtebb fája, a bükk és a nálunk vele egyenlő erdészeti jelentőségű gyertyánfa. Ezért minden csoportban ez a fa foglalja el a legnagyobb területet. Minthogy azonban a bükk csak mint tűzifa becses, a csoportok erdőalkotó fáinak megjelölésénél első sorban a becsesebb fákat soroljuk fel. Az északi vidék fő fáját a Kárpátokban uralkodó lúczfenyő (*Abies excelsa* D. C.)* teszi, mely kerek számban 647,000 k. holdat foglal el; ezután jön

* *A Magyar állam erdőségeinek gazdasági és kereskedelmi leírása.* Írta gróf Széchenyi Pál földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter megbízásából Bedő Albert, országos főerdőmester, min. tanácsos, a m. tud. Akad. lev. tagja stb. Budapest, 1885. I. kötet. Általános erdészeti viszonyok. II. kötet 2. részben. Az erdők törzskönyve. III. köt. Kincstári erdők. A munkához van mellékelve az állam összes erdőségeinek átnézeti térképe.

* A magyar növényzeti irodalom *Abies excelsa* D. C. néven a jegenyefenyőt érti, a lúczfenyő néven pedig az *Abies pectinata* D. C. vagy *A. alba* Mill. fajt. Lásd H a z s l i n s z k y, Magyarhon edényes növényei stb. 341. lap. E részben tehát a növényzeti és erdészeti irodalom közt eltérés van. Mi itt a nevezett erdészeti műhöz tartva magunkat, ennek elnevezését használjuk.

a *jegenyefenyő*, mely leginkább Selmecz környékén jut uralomra 268,000 k. h. területtel; a vörösfenyő nagyobb kiterjedésben csak e csoportban fordul elő 9000 hold területtel; az erdei fenyő, mely e csoportban nevezetesen Pozsony-megyében a Morva lapályon szintén igen kiterjedt, 123,000 holdon tenyészik; a kocsányos és kocsánytalan tölgy 776,000 hold, a cserfa 188,000, a bükk és gyertyánfa 1.032,000, a nyír 53,000, fűz és nyár 19,000, az éger 15,000, köris, szil és juhar 13,000, az ákác 8000 hold területen él; a czirbolya- és havasifenyő e csoport felső erdőövében fordul elő s itt teljes kiméletben részesül. E csoport déli részén Nagy-Maros mellett néhány holdból álló jóféle gesztenye-erdőcske is van. E csoport erdősegeinek minden fajú fája egyes helyi kivételeket nem számítva, általában lassú növésű, szép és kitűnő minőségű faanyagot szolgáltat.

A második csoportba tartoznak a *keleti erdők*, melyek az ország keleti határvonalától kezdve nyugoti irányban, illetve az ország közepe felé a nagy magyar alföld keleti határáig terjednek. Az állam összes erdősegeinek legnagyobb részét képező keleti erdők fő fája lúczyfenyő, mely itt 1.536,000 k. hold területtel leginkább el van terjedve s legtöbb tiszta erdőt alkot; a jegenyefenyő már sokkal kisebb mértékben fordul elő s csak 109,000 holdat foglal el; a kocsányos és kocsánytalan tölgy tenyészteti területe 1.622,000, a cserfáé 383,000, a bükk és gyertyáné 4.268,000; az egész állam területén pedig itt van a nyírfa leginkább elterjedve és 207,000 holdat foglal el; a fűz és nyár 47,000, az éger 31,000, a köris, szil és juhar 19,000 holdon, a hárs erdőt alkotólag 1000, az ákác csak 710 holdon, az erdei és feketefenyő 6476 holdon, a vörösfenyő 130 holdon jelenik meg erdőt alkotólag. Figyelemre méltó erdőalkotó fa e csoportban az erdefenyő, mely a Szent-Anna tava körül természetes település útján fordul elő; továbbá a fekete fenyő, mely Mehádia közelében alkot erdőt s természetes település útján az országban sehol

több helyt elő nem fordúl; végre a tölgyek közül a magyar tölgy, mely Krassó-Szörény, Temes, Arad s Bihar dombos vidékein fordul elő. E csoport erdősegeinek minden fajú fája, ide nem értve az ungi, zempléni és mármarosai fenyveseket, szintén lassú növésű s különösen a lúczyfenyő oly kitűnő, jó és szép, hogy párja alig található; nevezetesen a naszdódvidéki, csikmegyei és görgényi lúczyfenyők igen keresettek.

A harmadik csoportot a *nagy magyar alföld erdősegei* képezik. Ezen csoportban — sajnos — a nagyobb összefüggő erdősegek általában hiányoznak; s tömegesebb erdőtestet csak Pestmegye északi részén és Bács-megyében a kincstárbírtá terület, valamint Szabadka, Debreczen, Hajdu-Böszörmény és Kecskemét város erdei s a Duna meg a Tisza partján vagy szigetein levő néhány lágyfajú lomboserdő képez. Az alföld erdei általában ki vannak gyérülve s nagyban hasonlítanak pusztáinak déli bábjárhoz, mely eltűnik előlünk, ha közelébe jutni kívánunk. Az alföldi erdők fájának területi kiterjedése következő: kocsányos és kocsánytalan tölgy van 130,000 holdon; cserfa 20,000 holdon; nyár és fűz 226,000 holdon; ákác 40,000 holdon; bükk és gyertyán 17,000 holdon. A többi fajok, mint az erdei és feketefenyő, a nyír és az éger, most még mind 1000 holdon alul vannak. Az alföldön az erdőknek főleg a helyi földmívelés szempontjából van jelentőségök, a mennyiben a más növények termelésére alkalmatlan fűtőhomokot is meg lehet velök kötni s fatermelésre felhasználni.

A negyedik csoportot a *nyugati erdők* alkotják, melyek az országnak a Duna és Dráva közti részén állanak. Az egyes fajok elfoglalta területek a következők: a kocsányos és kocsánytalan tölgy 317,000, a cserfa 304,000, az erdei fenyő 170,000, a lúczyfenyő 20,000, a jegenyefenyő 60,000, a bükk és gyertyán 442,000, a fűz és nyár 65,000, a nyír 63,000, az éger 27,000, a köris, szil és juhar 18,000, az ákác 12,000, a hárs 2000 holdat foglal el.

Az ötödik csoportot a *deli vidék erdőségei* képezik, melyek Horvát-Szlavonország és Fiume kikötő város területén vannak. A déli erdők legfőbb fája a kocsányos és kocsánytalan tölgy, mely 707,000 holdat foglal el; azután a cserfa 161,000, a jegenyefenyő 143,000 hold területtel; a lúczfenyő erdőt alkotva úgyszólván meg sem jelenik; a bükk és gyertyán 1.527,000, a köris, szil és juhar 178,000 holdon, a nyír 19,000, a hárs 10,000, az erdei fenyő 4000 holdon és az ákác 700 holdon tenyészik. E csoport erdőségeinek minden fajú fája gyors és jelentékeny növéssű, s a tölgyek kitűnő minőségű franczia dongát, a jegenyefenyők pedig nagyméretű szép gerendákat szolgáltatnak. A síkság erdőségeit a Dráva, a Száva rendesen minden évben elönti, ellenben a hegységi erdők úgyszólván teljes vízhiányban szenvednek.

Az erdőknek ezen csoportok szerint való elosztásáról világos képet ad a fentebb említett munkához mellékelt térkép is, mely különösen a különböző erdők elterjedésének kitüntetésére készült. Világosan látszik e térképen, miként övezi félkörben vonulva a Kárpátok hegyeit borító erdőség az Alföld erdőben szegény vidékét.

Érdekes átnézetet kapunk, ha a Magyar birodalom területén levő összes erdők fő fanevei kiterjedésének számadatait állítjuk össze. Tölgyerdő van 4.468,521 kat. hold, vagyis 28%; bükk és más lombos erdő 8.443,184 kat. h. vagyis 52.91%, melyből a bükk 5.831,015, a gyertyán 1.457,753, nyír 380,929, a nyár és fűz 379,344, a köris, szil és juhar 242,256, az éger 75,663, az ákác 62,269 és a hárs 13,955 holdat foglal el; fenyőerdő van 3.045,882 h. vagyis 19.09%, melyből lúczfenyő 2.203,788 h., jegenyefenyő 528,117 h.; erdei fenyő és feketefenyő 304,726 h. és vörösfenyő 9251 hold; a többi itt meg nem nevezett, de szintén előforduló fajok a felsoroltak közt szórványosan és csak oly alárendelt mértékben te-

nyésznek, hogy terület szerinti külön kimutatásra nem méltathatók.

Az állam területén levő erdőkben általában mindazon fák és cserjék tenyésznek, melyek Közép-Európa növényzetéhez tartoznak. Az e fajokból alkotott erdők a tengerszín feletti magasság szerint következőleg oszlanak meg: az összes erdőterületből (15.957,587 k. h.) a magashegységen (600 m. magasságon felül) van 9.143,952 kat. hold (57.30%), a középhegységben (200—600 m. magasságban) van 4.470,689 kat. hold (28.02%), a síkságon, dombos vidéken és előhegységben (200 m. magasságig) 2.342,667 kat. hold (14.68%).

A Magyar állam területén levő erdőkben a *gazdálkodás*, a fenálló viszonyok kényszerűségéből kifolyólag, általában extenzív lévén, igen természetes, hogy az erdőművelési munkálatok is a gazdaság ezen minőségének megfelelően teljesítetnek, s hogy ehhez képest általában a természetes úton való felújítás van leginkább elterjedve. Az erdőművelő munkálatok mellőzhetetlen teljesítését egyébiránt a birtokos közvetlen érdekén kívül az erdőtörvény is megkívánja, mely határozottan kimondja, hogy azon erdők, melyeknek talaja másnemű gazdasági művelésre állandóan nem alkalmas, fenntartandók s a vágás után legfeljebb 6 év alatt újra erdősítendőek. A feltétlen erdőtalajon álló azon erdőket, melyek akár talajuk, illetve az elfoglalt közetek különös sajátsága miatt, vagy általában azért, mert az emberi munkásság és kultúra más műveinek szolgálnak védelmül — a miért is védőerdőknek neveztetnek, — legyenek bárkinek birtokában, teljes egészükben levágni sohasem szabad, s csupán oly gazdasági terv, illetve használati szabályok szerint kezelendők, melyeket a földművelési minisztérium jóváhagyott. Az elpusztított erdőtalajnak, vagy kopárságoknak beerdősítését az állam a törvényben kimondott kedvezményekkel gyámolítja, nevezetesen pedig csemetéknek ingyen való kiosztásával segítezi.

S hogy e tekintetekben mennyire

szükséget pótol az erdőtörvény, legjobban kitetszik, ha a különbözőkép minősített erdők területeit összehasonlítjuk. A magyar állam összes erdőségeiből ugyanis védőerdő 786,910 k. h., futó homokon álló erdő 188,952 k. h., feltétlen erdőtalajon álló erdő 12.828,204 k. h., nem feltétlen erdőtalajon álló erdő 2.153,521 k. hold.

Az ország különböző vidékein a szál-, közép- és sarjerdőgazdaság van különböző mértékben elterjedve. Az erdőnek, illetve az erdőgazdaságnak, hogy termékei hosszú időn át kihasználhatók legyenek — kiterjedésénél, s termelésére szükséges nagy föld területnél fogva — már természetében gyökerezőleg is konzervatív irányúval és extenzív sajátossággal kell bírnia; kedvezőbb kezelését s fejlődését tehát általában véve nagyobb birtoktestekben való összetartása és együttes kezelése biztosíthatja legmegfelelőbbben. Ez okok alapján, továbbá pedig azért, hogy az erdőgazdaság általában a jövő számára dolgozik, s hogy az aránylag sovány talaj a termékek gyakori elvételét kevésbé tűri: legkívánatosabbnak mondható a művelés azon rendszere, mely általában a nagyobb fatömeg fennállását teszi szükségessé. E kívátnak pedig a gazdasági három főrendszer között a szálerdőgazdaság a legmegfelelőbb. A szál-erdő magból települt erdő s csak akkor kerül kihasználás alá, midőn már használatra kiválólag alkalmassá vált s tűzifán kívül főleg nagyobb méretű épület s más műfát szolgáltat. Az erdőgazdaságnak másik két módja közül elterjedtebb a sarjerdőgazdaság, mely sokkal kisebb fatöket igényel és gyakori levágásokkal jár. A középerdő a magcsemetékből nevelt szálerdőnek és általában véve a tuskók sarjadzása útján nevelt sarjerdőnek együttes alkalmazásából alakul.

A vágást illetően a szálas-erdőnél az egész birodalomban általában a 80—120 éves forgás van alkalmazásban, kivéven a donga anyagok termelésére szánt délvidéki, vagy a lassú növéstű északi tölgyesek egy részét és a Karsz-

ton levő fenyveseket, melyek e célból 120, 150, vagy 160 éves forgásban kezeltetnek. A sarjerdők forgása 10—60 év között váltakozik.

A magyarországi erdőkben az értékesebb fát szolgáltató s a talaj termőképességét jobban biztosító szálas erdőgazdaság van többségben; s ez eléggé megnyugtató is lehet, ha a kezelés megfelelően gondos. E helyes rendszernek nevezetes, és sokszor tévútra vezető ellensége a korunkban uralkodó kamatos kamatszámítás, vagyis a mennél magasabb talajjáradékot követelő erdészeti kezelés, mely jövedelem kedvéért levágot olyan erdőt is, mely mérsékeltébb, de a föld minőségének megfelelőbb állandó jövedelem szolgáltatására mindig képesnek maradhatott volna; pedig az erdőknél nem egyedül a pénzbeli jövedelem a cél, hanem az is, hogy válságos eshetőségektől kevésbé függő, s mindenkor biztos jövedelmet adó oly állandó tőkét képezzenek, mely a birtokos érdekeinek biztosításán kívül a magasabb földművelési és nemzetgazdasági követeléseknek is eleget tesz.

A közép erdőgazdaság aránylag igen kis mértékben van elterjedve, noha alkalmazása az erdőbirtok nagy szét-daraboltságánál fogva kívánatos volna. Figyelmet érdemel a keleti csoportban levő erdőkben követett azon eljárás, mely szerint nem egyes fő fákat hagynak szét-szórtan a vágás területén, hanem $\frac{1}{2}$, vagy 1 holdas facsoportokat tartanak fenn, illetve a középerdőt akként képezik, hogy a sarjerdő és szálas erdő fáinak nevelő területe külön-külön van.

A sarjerdőhöz tartozó cserfagazdaság el van terjedve Trencsén, Nyitra, Hont, Nógrád, Bars, Gömör, Heves, Borsod, Abauj-Torna, Zemplén, Kis- és Nagy-Küküllő megyében. A lúczfenyőnek fiatal korban való levágása, hogy róla a kérget lehántsák, újabb időben szintén nagyon elterjedt Liptó, Árva és Szepes megyében.

A magyarhoni fenyveserdőkben legnagyobb figyelmet érdemel a lúcz-, a vörös- és a jegenyefenyő.

Az ország különböző területén kisebb vagy nagyobb mértékben elhasznált s már pusztuló állapotban levő hegységi cserjeerdők jó karba hozatalán kívül nevezetes feladatát képezi a magyar erdőmívelésnek az alföldi futóhomoknak s a magyar tengerparti Karszt vidéknek erdősítése. A természettől feltétlenül erdőtenyésztésre utalt Karsztvidék erdeinek elpusztulását az okozta, hogy a nép közös tulajdonnak tekintette és kecskéivel lelegeltette; de, utalva a talaj rendkívüli termőképességére, bizonyon lehet reményleni, hogy ismét való beerdősítése sikerülni fog, ha a kecskéket, juhokat és más legelő marhát kitiltjuk az erdőterületről. Ez esetben a beerdősítés munkájának jó fele részét kétségtelenül maga a természet fogja teljesíteni. Nagyon természetes, hogy a népet tápláló marhaállományt sem lehet egyszerre a legelőtől eltüntetni, s hogy ennek csak fokozatosan s a helyi viszonyoknak folytonos figyelembe vételével lehet megtörténni. A Karsztvidéki erdők a bora és scirocco hatalmának nagyon ki vannak téve, minthogy a mészkőtalajukon lazán álló termőföldet, tarvágtat vagy a fák rövid időn való eltávolítása esetében, a viharok és esők elsodorják. Az itteni erdők csakis a rendes szálás erdőművelésben kezelhetők. A Karszt erdősítése sikerülhetésének fényes bizonyítékául szolgál azon eredmény, hogy eddigelé mintegy 12,000 holdnyi területet erdősítettek be igen szép sikerrel, a mint ezt a zenggi völgy és Jablonacz feletti fiatal tölgyesek igazolják.

Az évenként bekövetkező áradások mindenkor emlékeztetnek, hogy az erdőmívelés munkálatait késedelem nélkül kell teljesíteni, s hogy a vízlefolyások kellő mérséklésére igen hathatós és biztos eszköz az erdősítés. Örömmel üdvözölhetjük azért az 1884. évi XXVI. törvénycikket, mely megteremté az erdővásárlásra való alapot, a mellett, hogy a kincstári erdők birtokállománya csonkítatlanul megmarad. A birtokrendezés, telepítés vagy kezelés céljából eladott kincstári erdők fájáért befolyó

pénzből ugyanis az ország területén levő azon erdőket vagy erdőtalajt képező területeket fogja az állam megvásárolni, melyek elkopárosodása már megkezdődött, hogy rajtok rendszeresen, új erdőt neveljen.

Az erdőmívelés országos érdekű fogantatását eddigelé különösen a községek s magánbirtokosok kezén levő erdőkben nemcsak, hogy teljesen elhanyagolták, de a vágásokban megengedett legeltetés által azon fatenyészetet is megrontották, a melyet különben egyszerű kimélettel a természet maga alkotott volna. S e legeltetés, illetve a marhatenyésztés oka erdeink azon nagy pusztulásának, a mely nagy pusztulással szemben az erdősítés terén még igen sok mulasztás hozandó helyre.

Különös gondot igényelnek s érdemelnék az erdőmívelés tekintetében a tölgyesek, melyek sok helyt már elvényt tuskó- és gyökérhajításokból keztek. Ha e tölgyeseket makkvetéssel vagy csemeteültetéssel elmulasztjuk felújítani, a bükkesek és gyertyánosok fogják helyüket elfoglalni, melyeknek tetemes területéből már most is sokat kell visszahódítani.

Kopár területeink beerdősítésére az akác, az erdei és a fekete fenyő tesz kiváló szolgálatot; s különösen az első már szép elterjedésre jutott, melyet gyors növése és nagy tömeggyarapodása alapján annnyal inkább megérdemel, mert jó tűzifát, jó szőlőkarót és jó kisebb méretű épületfát szolgáltat.

A mesterséges erdőültetés az utóbbi évek alatt aránylag kedvező elterjedésre jutott; s a vetés vagy ültetés már nem oly ritka mint régebben. Bár az erdők kiterjedéséhez képest még kis mértékű is, örömmel tapasztalható, hogy az ország sok részében haladása fokozódik. A lombos fáknak és fenyőknek általában 2—3 éves magcsemetét használnak; bár a Dunán túl az erdei fenyőcseméket egy éves korukban ültetik ki.

A tűz és rovarok okozta károk az északi vidék erdőségeiben ritkábbak; ellenben a keleti és déli vidéken levő

erdőkben különösen a tűz gyakoribb. Itt, csupán hogy jobb legelőre tegyenek szert, a pásztorok gyűjtogatása következtében nagy területek esnek a tűznek áldozatul. Ujabb időben Pozsony, Nyitra, Trencsén, Zala, Sopron és Somogy megyében az erdei fenyőültetésekben a tűzhullást észlelték, az északi vidéken pedig az erdeifenyők még gyakran szenvednek a hónyomástól. A rovarok közül ártalmasabbak a betűző szű (Bostrichus typographus) különösen a keleti lúczyfenyvesekben, melyekben aránylag a széltörések is gyakoribbak; a tölgyesekben a közönséges gyapjas lepke (*Ocneria dispar*) s a búcsús póhók (*Cnethocampa processionea*) hernyói tesznek kárt.

A gyakran fellépő késői és korai fagyok, melyek vagy a virágzást semmisítik meg, vagy a magérést gátolják, valamint sokszor a nyári hőség is oka annak, hogy a Magyar állam erdőségeiben csak ritkán van magtermés, sátlag véve, csupán 5 évre lehet egy jó magtermő évet várni. A magtermés ritkább sikerülése okozza azután azt, hogy a nagyobbára természetes felújulás alatt álló erdőkben a szükséges beerdősítések hosszú időn át kimaradnak, kellően nem sikerülnek, vagy az erdőnek kedvezőtlen átalakulása megtörténik.

Erdeink *használatát* illetőleg két korszakot kell megkülönböztetni; nevezetesen az 1880-ban életbelépett erdő-törvény megalkotása előtti időt, és az ezután következőt. Az első korszakban egész 1848-ig, illetve az urbéri viszony megszüntéig, az erdők használata igen csekély volt, s főleg a legeltetésre, mak-koltatásra s kevés kivétellel inkább csak a helyi termelésre és építkezésre szükséges fa vágatására szorítkozott. Az urbéri viszony megváltása után, 1850-től kezdve, a magyar birtokos osztályra vál-ságos idő és súlyos nyomás nehezedett, melyből erdeiknek eladása által igye-keztek szabadulni. Csakhogy birtoko-saink nagyrésze elpusztult erdejének valódi értéke helyett a legtöbbször csak igen csekély töredékét kapta meg. Ezen

körülmény s a legeltetésnek minél na-gyobb kiterjesztése okozta azután, hogy erdeink jó része, különösen tölgyeseink kigyérültek, elpusztultak. E viszonyoknak szabott határt s idézett elő fordulatot az 1879-ben megalkotott XXXI. törvény-czikk, melynek rendelkezései, ha pontosan és következetesen végrehajthatnak, erdőgazdaságunk okszerű fejlődését tel-jesen biztosítják.

A magyar erdő-törvény az erdők he-lyes gazdasági kezelését biztosítandó, a 17. §-ban kimondotta, hogy az államnak, a törvényhatóságoknak és községeknek, köz-, közalapítványoknak, hitbizo-mányok, közbirtokosságok és részvénytársulatoknak s egyházi személyeknek mint olyanoknak és egyházi testületek-nek birtokában levő erdők csakis a tar-tamosság elve és oly gazdasági terv sze-rint kezelhetők, melyet a földmivelési miniszter jóváhagyott; a magánbirtoko-sok erdeiket, ha a földmivelési miniszter nem jelölte ki védőerdőnek, az általános korlátok között, az újraerdősítés kötele-zettségének megtartása mellett szaba-don használhatják.

S hogy e törvény mennyire jogosult volt, kitetszik az erdők törzskönyvből, mely részletes tájékozást ad a Magyar állam területén levő összes erdőkről, meg-ismertetvén azoknak talajminőség, fafaj és birtokjog szerint való viszonyait, s mely szerint a Magyar állam összes erdőségei a tulajdonos jogi minősége szerint kö-vetkezőleg osztályozhatók: állami erdő 2.575,521 (16,14%), törvényhatósági és községi erdő 3.690,250 (23,13%), egyházi testület és személyek erdeje 932,075 (5,84%), közalapítványi erdő 143,493 (0,90%), magánalapítványi 3406 (0,02%), hitbizományi 8.997,222 (5,64%), közbirtokossági, illetőleg va-gyonközségi 2.295,607 (14,38%), rész-vénytársulati erdő 294,228 h. (1,84%); vagyis az 1879. évi XXXI. törvénycikk 17. §. alá tartozó, illetőleg nem magán-erdőbirtokosok tulajdonát képező erdő összesen 10.834,302 k. h. (67,89%), a 17. §. alá nem tartozó, illetőleg magán-

erdőbirtokosok tulajdonát képező erdő pedig összesen 5,123,285 kat. hold ($32 \cdot 11\%$).

A törvényes állapot következménye lévén, hogy az erdőhasználatok ország-szerte ellenőriztetnek, ma már csak azon erdők létele tekinthető nem biztosított-nak, melyek magánbirtokosok kezén vannak s talajuk másnemű gazdasági művelésre állandóan alkalmas; ennek ellenében azonban oly kopárságokat, melyeknek közgazdasági érdekből való erdősítése kívánatos, már több helyt új erdők telepítésével vettek művelés alá.

Sokan azt hiszik, hogy erdeinkben sok felesleges fakészletünk van; pedig, kivéve a bükkösöket, ez csak ritka helyekről mondható. Pl. a szabályszerű gazdálkodásra szükséges fatőkénél az összes kincstári erdőkben a tölgyerdőkben 16·3 millió köbméterrel, a fenyő-erdőkben 18·4 millió köbméterrel van kevesebb, holott az eddig nehezen értékesíthető bükkesekben 28·7 millió felesleg mutatkozik; s e viszony a többi erdőkben sem mondható általában jobb-nak.

Az extenzív gazdasági állapotok természetesen következménye volt az is, hogy régebbi időben az erdőhasználat főképp a tűzifatermelésre irányult, s hogy még ma is sok erdőbirtokosnak a tűzifa-termelés képezi a főcélját. Most azonban, minthogy az épület- és iparfának távolabbi vidékekre való szállítása is meg van könnyítve s a kőszén-nel való küzdelme miatt a tűzifatermelés sem adhatja meg a megfelelő jövedelmet, a kincstári erdőszet példájának lassan-ként mind több és több követője akad s az építési és ipari célokra legértékesebb faválasztékok termelésére kezdenek nagyobb gondot fordítani.

A cserző kéreg termelése a tölgyesekben, valamint a lúczyfenyvesekben az utóbbi 10—15 év alatt nagy kiterjedést öltött; de minthogy ez sok fiatal erdőnek romlását okozta, erdőbirtokosaink kezdenek óvatosabbak lenni s a használat e neme mindinkább a megfelelő határookra korlátozódik.

Kiterjedt bükkeseink értékesítése még ez ideig nagy gondot okoz; de birtokosainknak nem kell aggódniok e tekintetben, mert a bükk mint tűzifa és mint iparfa folyvást fokozatosabb használatnak örvend.

Káros szokása volt eddigelé sok erdőbirtokosnak és erdőgazdának, hogy az erdőben szórványosan előforduló kőris, szil, juhar, dió, gesztenye, hárs és más hasonló, külön erdőket rendesen nem alkotó fajokat az erdőkből még a rendes vágásokon kívül is eladták, miáltal megfosztották az erdőt a gazdasági tekintetben is hasznos kevertségtől, másrészt pedig e fákat annyira kipusztították, hogy ma sok helyt a legnagyobb áron sem kaphatók.

A *favágatások* ideje nálunk, mindenütt, a hol a nagy hóesések nem akadályozzák, rendesen a téli időben van; ott pedig, a hol a hó ezt lehetlenné teszi (pl. Árva, Liptó, Szepes, Mármaros, Csik, Hunyad) a hó elolvadása után van s rendesen májusban kezdődik, mely alkalommal a levágott fát lekérgezik, ágait és galyait azonban a csúcán meghagyják, hogy a fában levő tápanyagot felhasználva, jobb kiszáradását elősegítsék; ősszel következik a teljes megtisztítás s a vágás-szélekre való kihordás, télen pedig az úsztató patakokhoz való csusztatás, hogy aztán a jövő tavaszi vízzel az eladó helyekre legyenek szállíthatók.

A szállítás általában nehéz, azért az erdőhasználat segélyére szolgáló építkezések mindinkább szaporodnak, különösen a keleti és északi vidékeken.

Az erdők *mellékhaszna* főképen csak a legelő, a makk és a gubacs értékesítéséből áll; az erdei gyümölcsök okszerű értékesítése csak igen ritka helyen jutott kellő figyelemre, az erdei mellékiparágak felkarolását pedig teljesen mellőzik.

A makk és a gubacs főleg még Horvát-Szlovonországban képez jelentékenyebb jövedelmet. Az erdőszetileg tenyészett fák magvainak gyűjtése és kereskedésbe hozása még egyáltalában azon határig sem jutott, hogy az erdő-

míveléshez szükséges és jelentékeny pénzértéket képviselő magmennyiséget itthon tudnók termelni.

Erdeink használatával eljutottunk azon határig, melyen túl az eddigi irányban, hazánk érdekeinek kockáztatása nélkül, haladni nem szabad; de tekintettel a meglevő állapotokra, feltétlen kötelességünk mindent megtenni arra, hogy a szakszerű jó kezelés az ország összes erdőségeire kiterjedjen, s hogy egészen jó erdőtisztnek és gondos erdőbirtokosnak — minden más dicséretes tulajdonságok mellett is — csak azokat ismerjük el, kik legalább ugyanannyi jó és értékes erdőt nevelnek, mint a mennyit felhasználnak.

A Magyar birodalom erdőinek termőképessége általában kedvezőnek mondható; aránylag kevés kivétellel erőben levő talaj és jó tenyészeti viszonyok vannak mindenütt; mindamelllett a tényleges fatermés nem az, a mi a termőhelyi viszonyok alapján várható lenne. Az összes erdőségek azon fatermése ugyanis, melyet a kataszteri felvételek alapján számítottak ki, nem mondható egészen kielégítőnek, a mennyiben az összes fatermés 28.315,818 köbméter; vagyis holdanként 1.77 köbméter az átlagos fatermésünk. Ennél többet joggal várhatunk a mi talaj- és égálji viszonyaink közt, és ezt az erdőknek jobb állapotba jövele után kétségkívül el is fogjuk érni.

Mint hogy az erdeinkben levő készletfölslegek csak szórványosan s főleg a bükkfában vannak, s egészben véve csak rövid időn át szolgálhatnak a tényleges faszükséglet pótlására, helyén való az a kérdés is, vajjon mennyire látja el az ország a maga faszükségletét fatermésével. Az ilyen természetű kérdésekre való megfelelés magában véve nehéz ugyan, de mégis elég érdemlegesen tárgyalható. Tudva ugyanis a már egész megbízhatósággal kipuhatolt fatermést, s ismerve erdeink állapotát, nem nehéz az összehasonlítás. A Magyar állam 15.712,000 lakosából egy lélekre 1.8 köbméter fa esik, melyből tűzi, épületi

és ipari faszükségele fedezendő; ebből azonban még legalább 20% az erdőben való termelési és szállítási apadékra vonandó le, úgy, hogy egy lélekre csak 1.44 köbméter marad. Horvát-Szlavonország gyérebb népességénél a fatermésből 2.48 köbméter esik egy lélekre; Magyarországon pedig csak 1.71 köbméter. Az egész állam faterméséből egy lélekre eső 1.44 köbméter egészen véve is kevéssel több mint az, a mi Budapest főváros egy lakosára a legutóbbi 5 évi átlagos fogyasztás szerint esik; Budapest 430,000 lakosa az összes fafajokból egy éven át 570,000 köbmétert használván fel, egy lakos fogyasztása 1.32 köbméter.

Hogy a Magyar állam faszükségletének kielégítésére sem felesleges faterméssel, sem oly fakészletfölsleggel nem bír, mely országos szempontból véve évek hosszabb sorára adhatna fokozatibb használatra anyagot, azt nem valami örvendetesen, de eléggé meggyőzően igazolja azon fakészletben való hiány is, mely az erdők nagy részében megvan, s melynek pótlása a termőtalaj kellő kihasználása s a jó minőségű anyagok nevelése végett is szükséges.

Ezen állapotnál nem vigasztalóbb fatermésünk áruforgalma sem, a mennyiben nagy s erős behozatalunk van a szomszédos osztrák tartományokból, a mi nagy mértékben csökkenti a kivitelből befolyó összeg jelentőségét.

A fa értékesítése korunkban mindinkább emelkedőben van s ma már kiterjedt *fakereskedelemről* is beszélhetünk, mely tekintélyes üzleti tőkével rendelkezik. A fakereskedők egy része a fának az erdőben, a tövén, vagy a rakodóhelyen való megvásárlásával foglalkozik; a másik része a fát már fűrészelt állapotban mint deszkát vagy iparfát bocsátja a bel- vagy külföldi piacokra. Nagy számmal vannak kisebb kereskedők is, kik kisebb tőkével hozzájárulnak az erdők termékei. Az épületfával foglalkozó kereskedők száma meghaladja a 400-at s a tűzifakereskedés is 1600 ember foglalkozik.

Az *erdei házi ipart* sok helyen üzik, de sok anyagpazarlással. A hazában általában is sok olyan ipari és üzleti ág van, mely fát fogyaszt s ennél fogva a fa értékesítésére befolyással van; ilyenek különösen az asztalosok, kádárok, parkettgyárosok; továbbá a vasipar, bányászat, kohászat, üvegyártás, vasutak, hajózás stb. Elgondolható tehát, hogy a belföldi fogyasztás is tetemes, az ezenfelül maradó készlet pedig biztos evőre talál a külföldön. Magyarország saját faszüksége sokkal jelentékenyebb, erdőségeink kiterjedése és fatermése sokkal kisebb, a nyugati államok és a kelet országainak faszüksége ellenben sokkal nagyobb, semhogy attól kellene tartania, hogy ezt a faanyagot, melyet az európai és a szomszédos keleti piacokra bocsáthat, biztosan el ne adhatná. A külkereskedelem piacain nem fenyeget bennünket semmi oly veszélyes verseny, mely azt az aránylag kevés anyagot, a mit saját használatunk kielégítése után eladhatunk, leszoríthatná.

Megemlítendő még, hogy az erdők tiszta jövedelmét a kataszteri munkálatok alapján 9.712,000 frttal állapították meg; és pedig a magyarországi erdőkét 7.637,000 frttal, holdanként átlag 57 krral, a Horvát-Szlavonországban levő erdőkét 2.075,000 frttal, holdanként átlag 78 krral. El kell ismerni azonban, hogy a Magyar állam összes erdőségeinek 9.712,000 frttal megállapított kataszteri tiszta jövedelme, melytől a birtokosok 25.5% adót fizetnek, nem oly kielégítő, a mint várni lehetne. Ennek magyarázata azonban az, hogy erdeink jelentékeny része rossz állapotban van.

Különböznék erdeink szabályszerű kihasználásának és értékesítésének még mindig akadályai a még — bár csak kis részben — fenálló szolgalmak s nagyrészt még a közlekedési viszonyok is; azonban e tekintetben különösen a vasúti szállítást illetőleg nagy könnyebbség van már az újabb időben.

A különböző *erdei munkák* végzéséhez szükséges munkaerő, csekély kivétellel, mindenütt rendelkezésre áll s

nagyrészt a földmivelő nép köréből kerül ki; azonban a több jártasságot igénylő kikészítő munkákhoz hiányzik a képzetebb munkás s e nemű munkákhoz rendszeren Krajnából hoznak munkásokat az illető vállalkozók. Elegendő munkaerőben csak ott van érezhető hiány, hol a nép kiterjedtebb földmiveléssel foglalkozik, vagy a hol csekélyebb igényekkel bírván, nem szeret dolgozni (pl. Alsó-Fehér, Hunyad, Fogaras, Arad, Temes, Bács-Bodrog, Somogy, Zala és Fejérmegyében stb.) A munkások általában erős férfiak, kik az időjárás viszonyosságait tűrni s a kívánt terhes kézi munkát mindenütt nagy kitartással tudják teljesíteni. Erős és biztos tutajozók s a mellett ügyesek és tanulékonyak különösen a székelyek, Mármarosban a megtelepedett németek s az oláh is ott, a hol a székely vagy német példáját látta s kezdetben társaságukban dolgozhatott. A vágás- és szállításban kitűnő és gyakorlott munkások Árva, Liptó, Trencsén, Turóc és Zólyom-megyében a tótok, és Mármaros-megyében az oroszok. Egy közepes munkásember átlag naponként 2 köbméter hasáb-tűzifát képes vágni és felrakni. Vannak helyek, a hol a hordás és rakás munkájában, mint pl. a Székelyföldön és Horvát-Szlavonországban, még a nők is részt vesznek. Az erdei munkák közül egyedül a famagvak gyűjtése nem tudott még eddig lábra kapni, s ezért van részben az, hogy még sok famagvat kell külföldről behozni. Az állandó erdei munkás aránylag kevés, s eddig csupán a kincstárnál (2700-nál több) s némely erdőbirtokosnál van.

Az *erdészeti kísérleti ügy*, mely más országokban már virágzásnak örvend, nálunk még nincs kifejlesztve, azért, mert a magyar erdőgazdaság rendelkezésére álló szakerők működését a szerves gazdasági alkotások közelebbi teendői s a folyó kezelési ügyvitel foglalja el. Még is történtek már a múltban is e tekintetben figyelemre méltó munkálatok, melyek adatai azonban, noha figyelemre méltók is, közlésre most még nem

alkalmasak. Megemlítjük még, hogy újabb időben egyes kincstári erdő-gondnokságok körében összesen 42 meteorológiai állomás állítatott fel, melyek összekötetésben állnak a központi meteorológiai állomással; és, hogy az erdészeti kísérleti ügy egyik fontos feladatát képezi azon meteorológiai megfigyelések tüzetes teljesítése, mely az erdőknek az esőzésre való befolyását lesz hivatva kideríteni, a mi a magyar mezőgazdaságnak is kiváló érdekében áll és a mire Európa országai közül legalkalmasabb területe Magyarországnak, illetve nagy kiterjedésű Alföldjének van.

Erdőségeink *közigazgatási szervezetének* ismertetését mellőzhetjük; megnyugtatóan csak annyit említhetünk fel, hogy a magyar erdőgazdaság szolgálati szervezetének alapja az erdőtörvény azon rendelkezésében van, mely a szakszerű kezelés kellő és állandó biztosítása végett megkívánja, hogy a kezelő és őrző személyzet létszáma azon erdők gazdasági terveiben, melyek jóváhagyása az államnak van fentartva, megállapíttassék.

Hogy erdőségeink állapotának javulása folyton elősegíttessék, az erdőtörvényben az erdőrendészeti áthágások s erdei kihágások is meg vannak jelölve s megfelelő büntetés van rájuk szabva, sőt meg van hagyva, hogy a büntető eljárás nemcsak a sértett fél panaszára, hanem az erdei tüzesetek, rovarkárok, erdőtermékekkel való tiltott kereskedésre vonatkozó eseteknél hivatalból is megindítandó.

Az erdészeti kihágások büntetése képen befolyt pénzbírság a törvény értelmében kulturális célokra fordítandó, olyképen, hogy az erdészeti célok előmozdítására országos erdei alap létesítendő, melyet a megítélt büntetés-pénzek $\frac{4}{5}$ -de illet meg, míg $\frac{1}{5}$ -de azon község szegény- vagy betegápolásra való alapját illeti, melyeknek határában a büntetett cselekmény történt. Mellesleg megjegyezhető, hogy a magyar erdőtörvény Horvát-Szlavonországban csak az állami erdőkre érvényes; a többiekre nézve

még az elavult intézkedéseket tartalmazó osztrák pátens van érvényben, jöllehet a korszerű erdőtörvény szükségét ott is nagyon érzik.

Erdőségeink érdekeinek előmozdítására kiválólag a *képzett erdészek* vannak hivatva, kiknek képzése azonban még nem megfelelő. A szükséges szakőrök ugyanis a selmeczi m. kir. erdőakadémián képeztetnek, melynek elvégzése s két évi gyakorlati szolgálat után az illetők az erdészeti államvizsgát tartoznak letenni. Az akadémiába csak érettségi bizonyítvány alapján vesznek fel. A tanfolyam két szakra oszlik: egyik az erdészeti általános szakiskola, melynek tanfolyama 3 év, másik az erdőmérnöki szakiskola, melynek tanfolyama 4 év. Minthogy az erdészakadémia a bányászakadémiával közös, a mennyiségtan, természettan, mértan és építészet közösen adatik elő; de az erdészeti különös szaktárgyak előadására 3 rendes szaktanár ugyananyi tanársegéddel van alkalmazva, s ezeken kívül a chemia előadására legközelebb még egy doczens fog rendeltetni. Az akadémia jelen szervezetében nem felelhet meg azon követeléseknek, melyeket úgy az általános szakképzettség, mint a hazai erdőgazdaság követelményeiből kifolyólag betöltenie kellene; azért ujja szervezése az évenként ott tanuló közel 300 fiatal erdésznek s a magyar erdőgazdaságnak érdekében haszthatatlan szükségét képez.

Az akadémia, mely már 77 évet meghaladó idő óta áll fenn, gazdag könyvtárral és minden irányban gazdag és szép gyűjteménnyel rendelkezik, a gyakorlati útmutatásra saját kezelése alatt álló külön erdőgondnoksága van s e mellett a növendékek az ország különböző vidékein levő erdőgazdaságok megismerése végett az illető szaktanárok vezetése alatt évenként egy-két nagyobb gyakorlati körutat tesznek. Tandíjat az akadémián nem fizetnek s a rendes hallgatóra megállapított tanrend kötelező.

Horvát-Szlavonországban Kőrösön szintén van egy gazdasági és erdészeti

tanintézet, melyben az erdészeti tantárgyak alapfogalmai három éven át adatnak elő oly mértékben, a mint ezt a felvételi kellékekül megszabott algimnáziumi vagy alreáliskolai képzettség s a 15 éves kor megengedheti. A hallgatók összes száma 50. Az intézet elvégzése után a növendékek erdőtisztokul alkalmaztatnak, de a tapasztalás szerint nem bírnak elegendő képzettséggel, hogy az erdőtiszt követeléseknek megfelelhessenek.

Az *erdőőrök szakképzéséről* is kellőleg van gondoskodva. Számba nem véve a nagyobb erdőbirtokosoknak szokásos erdőőrképzését, az országos erdészeti alaptól jelenleg kéterdőőrszakiskola van felállítva: az egyik Királyhalmán (Szeged mellett), a másik Vadászerdőn (Temesvár mellett), s egy harmadiknak a Királyhágón túl való felállítása tárgyalás alatt van. Az erdőőri szakiskolában a tanfolyam két évig tart s a kiképzésben főszűly az erdőőri szolgálathoz szükséges gyakorlati kiképzésre fordítatik.

Az erdészeti szakismeret terjesztésében s az erdészeti ügyek iránt való érdeklődés felkeltésében hasznos szolgálatot teljesít az 1866-ban alakult Országos Erdészeti Egyesület, mely ma már 200,000 frt alaptőkével rendelkezik s évenként 100 aranyig (550 frt) terjedő irodalmi pályadíjakat tűz ki, s a pályanyertes munkákat, valamint a havi füzetekben megjelenő »Erdészeti Lapok«-at kiadja; tagjainak száma most már megközeleli az 1500-at. Horvát-Szlavonországban szintén van a szakismereteket horvát nyelven terjesztő erdészeti egyesület, mely hasonlóan szakfolyóiratot ad ki s tagjainak száma több százra megy.

Végül meg kell még emlékeznünk a *vadászatról* is mint az erdészetnek kiváló mellékágáról. Magyarország vadászati tekintetben a legérdekesebb országok közé tartozik Európában, mert vadakban a lehető legnagyobb változatoságot nyújtja aránylag nem nagy területen s helyenként oly nagy mennyi-

ségben, hogy még az elkényeztetett vadász is kielégítheti szenvedélyét.

A Kárpátok rengetegeiben a medve tanyázik, továbbá a hiúz, melyről nem oly régen azt hitték, hogy hazánkban pusztulóban van, még mindig elég gyakran jelenik meg; bizonyítja ezt az elejtett vadakról közölt kimutatás is, mely szerint 1884. évben 35 darabot ejtettek el. Farkasokkal az ellenök strychninnel évtizedek óta jó eredményel folytatott pusztító harc daczára is gyakran találkoznak a vadász. A hegysekben és előhegységekben számos helyt párját ritkító hatalmas szarvú szarvasok és őzek tanyáznak; az alvidék bővelkedik nyulakban, foglyokban. A magas hegységben szép számmal található a siket fajt s a nyirfajt, a közép-hegységben pedig a császármadár.

A vadászati viszonyok általában véve a legújabb időben jelentékenyen javultak, s a vadálladék annak következtében folytonosan szaporodik. E javulás különösen az 1872. VI. törvénycikknek, s később az ezt módosító 1883. XX. törvénycikknek köszönhető.

Az elejtett vadakról szóló kimutatások a hiányos bejelentések miatt nem teljesek ugyan, de mégis megközelítő képét szolgáltatják a Magyar állam vadbőségének s vadászata értékének. Legjobban jellemezhetjük ezt, ha az 1884. évben elejtett vadak számát soroljuk fel: A vadászterület (erdő s mező) nagysága 1884-ben 18.944,896 kat. hold volt. Az enivaló vadak közül elejtett 2317 szarvas, 713 dāmvd, 11,243 őz, 53 zerge, 14 muflon, 3135 vaddisznó, 300,535 mezei nyúl, 12,319 tengeri nyúl s 196 más emlős; 293 siketfajt, 125 nyirfajt, 102 havasi fajt, 5200 császármadár, 39,628 fáczán, 248,430 fogoly, 58,277 fűrj, 5937 haris, 2664 vadlúd, 48,911 vadrúcza, 8549 sarcsa, 343 tűzök, 91 darú, 18,241 erdei szalonka, 9990 vízi szalonka, 16,694 vadgalamb, 34,132 fenyes és huross rigó, s 12,005 másféle szárnyas, összesen 840,087 darab. A

kártékony vadak közül 280 medve, 1640 borz, 550 vidra, 35 hiúz, 904 farkas, 1344 vadmacska, 19,882 róka, 2160 nyest, 4476 görény, 10,808 menyét, 5198 más emlős; 5351 sas és keselyű, 36,759 sólyom, kánya, ölyv és vércse, 7600 bagoly, 121,306 varju és szarka, 22,799 különféle szárnyas; *összesen 241,092 darab.* Azonkívül elejtettek 21,747 kóbor kutyát és macskát, vagyis az összes elejtett vadak száma 1.102,926 darabot tesz, melyeknek összes értéke 665,022 ft.

Magyarországnak számos helyen kiváló jó vadászterülete van, mert a nagy erdőbirtokosok és főurak közül sokan vannak, kik a vadtenyésztésre is kiváló gondot fordítanak. A nevezetesebb vadászterületek a következők:

A legkitünőbb medvevadászatok vannak Maros-Torda megyében Görgény vidékén, mely Rudolf trónörökös vadászterülete; azután Bereg megyében Munkács mellett, Gömör megyében Murány vidékén, továbbá Besztercze-Naszód, Máramaros, Ung, Zemplén és Zólyom megyében.

A szarvasterületek közt a legelső helyet érdemli meg a gödöllői, mely a király Ő felségeé; nevezetesebbek még Ung megyében a kincstári erdők, Gömör megyében gróf Andrássy erdei, Máramarosban gróf Telekié és a szinevéri erdő, Pest megyében a visegrádi, Esztergomban a bia-bajnai és pillismaróthi, Pozsony megyében a stomfai és Komáromban a tatái erdők; Baranyában a bélyei uradalom, Somogy, Zala, Veszprém, Fehér megyében Berzenczén és Keszthelyen, Bakony-Nánán, Lábodon és Csákberényben.

Legjobb zergevadászatok esnek a Retyezáton Hunyad megyében; azután a Magas-Tátrán, a Fogarasi és a Karánsebesi havasokon.

Az őzek általában el vannak terjedve s az ország minden gondozott erdős vidékén jó őz vadászatok tarthatók; különösen szép és erősszarvú őzek találhatók Somogy, Zala, Ung, Zólyom és Liptó megyében.

A fácánások közül a király Ő felsége gödöllői vadászterületéhez tartozó monostori sziget foglalja el az első helyet, azután következik a stomfai és cziifferi Pozsony megyében.

A legjobb szalonkavadászatok vannak a szlavoniai vízenyős tölgyesekben Verőcze és Szerémmegyében, azután Karánsebes közelében az ohaba-bisztrai völgyben.

Horvát-Szlavonország, mivel hegyi erdei általában víz nélkül szűkölködők, az alsóbb vidékeken levők pedig gyakori áradásoknak vannak kitéve, vadakban kevésbé gazdag; igen érdekes és gazdag vadászat esik azonban vízimadarakra a Zimony vidékén levő mocsáros helyeken, hol, mondhatni, Közép-Európa minden vízimadara megfordul. Az elejtett vadak igazolják, hogy ott is található mindenféle vad faj, kivéve a hiúzt és dámvadat; Horvát-Szlavonországban a farkas aránylag még bőven kullog.

Vadaink általában véve súlyosabbak mint a külföldiek s az ennivalók a jó táplálék következtében kitünő minőségű húst szolgáltatnak.

Az okszerű vadászat érdekeinek terjesztésében buzgó munkásságot fejt ki az országos vadászati védegyelet, melynek több mint 1200 tagja van.

Új vadfajok meghonosítására is van példa hazánkban; egyike ezeknek az erdőkre kevésbé kíváncsú muflonok meghonosítása Nyitra megyében; továbbá a vadvulka meghonosítása Hont megyében; sőt vannak helyek hol a tengerinyulakkal is tesznek kísérletet.

A vadászat jövedelmező voltát nem ismerhetjük el oly kielégtetőnek, mint a minő lehetne, a miben nem csekély része van annak is, hogy nálunk a vadhús, daczára kitünő minőségének, általában nem részesül elegendő becsben.

A Magyar állam erdőgazdaságainak általános ismertetését a fentebbiekben előadván, látjuk, hogy hazánk erdőségei mind jövedelmező voltaknál, mind nagy területüknél, és nagy közgaz-

dasági tényezővé emelkedésüknél fogva kiválóan érdemesek mindnyájunk figyelmére, érdeklődésére; és így megérthetjük azt is, hogy hazánk erdőségeiben rejlő kincseinek megtartása nem-

csak az erdőgazdasággal hivatásból foglalkozó erdésznek, de mindnyájunknak is kötelességünk, mert az erdő hazánk közvagyonosodásának egyik felette fontos része.

Közli : D. S.



